

KARIN ALICE SCHOUTEN

ZICHT
BAAAR

The title 'ZICHT BAAAR' is presented in a bold, sans-serif font. Each letter is filled with a unique, abstract, and colorful pattern. The colors used include shades of green, red, yellow, brown, and white. The patterns resemble organic forms, possibly leaves, roots, or abstract textures. The letters are arranged in two rows: 'ZICHT' on top and 'BAAAR' on the bottom. The background is a light, textured surface that looks like a torn piece of paper or a canvas.

BEELDENE THERAPIE BIJ TRAUMA, ROUW EN VERLIES

deGraaff

ZICHTBAAR

KARIN ALICE SCHOUTEN

ZICHTBAAR

BEELDDE THERAPIE BIJ TRAUMA, ROUW EN VERLIES

deGraaff

Veel dank aan alle donateurs die de uitgave van dit boek mogelijk hebben gemaakt
en speciale dank aan de volgende begunstigers:

Cristina Marsal Roig
Kika Schöttelndreier
Monique van Domburg
Olga van Mansom
Tora Meffert
Martijn Heimel

ZICHTBAAR

Beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies

Karin Alice Schouten

ISBN 978-94-93127-39-5

NUR 777/860

Vormgeving: MOL grafische vormgeving, Utrecht

© Karin Alice Schouten | Uitgeverij de Graaff, 2025

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en vermelding van de auteur(s) van het boek.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o, het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever (Uitgeverij de Graaff, www.uitgeverijdegraaff.nl) te wenden.

Abonneer u op de nieuwsbrief van Uitgeverij de Graaff: www.uitgeverijdegraaff.nl

U ontvangt dan regelmatig informatie over nieuwe titels en blijft ook op de hoogte van aanbiedingen en kortingsacties. Volg ons ook op social media (Facebook, Instagram, LinkedIn).

*Kunst geeft niet het zichtbare weer,
maar maakt zichtbaar*

Paul Klee

INHOUD

Voorwoord door Boris Droždek	9
Beeldende therapie	11
Inleiding	15
Hoofdstuk 1. Beeldende kunst en gezondheid	19
Hoofdstuk 2. Beeldende therapie en creativiteit	27
Morgen is ook toekomst	28
Een sprankel licht	33
De Tzigatiman	36
Het blijde kind: Beeldende therapie en schematherapie	42
Hoofdstuk 3. Beeldende therapie bij rouw en verlies	55
Stilstaan en verder gaan	59
Ismael	63
Het overleden zusje	69
De afscheidskoffer	72
Hoofdstuk 4. Beeldende therapie en trauma	77
Niet kapot maken, mevrouw!	79
Onverklaarbare lichamelijke klachten	83
Many rivers to cross. Beeldende therapie en EMDR	92
Hoofdstuk 5. Onderzoek naar beeldende therapie bij trauma en PTSS	107
Hoofdstuk 6. Transdiagnostische visie in beeldende therapie	121
Hoofdstuk 7. De waarde van beeldende therapie	131
Hoofdstuk 8. De geest denkt in beelden	139
Beeldend therapeutische werkvormen	140
Emoties uiten en in beeld brengen	147
Geen idee	148
Aandacht richten	150
Integratie, toekomstperspectief en betekenisgeving	152
Beeldende therapie bij rouw en verlies	154
Vanuit beeldende kunst	157
Beeldende kunst om creativiteit te stimuleren	158
Nog een paar beeldend therapeutische werkvormen	159
Hoofdstuk 9. Verwijzen naar beeldende therapie	161

Tot slot	165
Dankwoord	167
Literatuurlijst	169
Aanbevolen literatuur	175
Over de auteur	177

BIJLAGEN

Verklaring van begrippen	182
Module beeldende therapie & EMDR bij trauma/PTSS	185
Uitspraken over beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies	191

VOORWOORD

Of je een geestelijke gezondheidszorgprofessional, een psycholoog, psychiater of een ervaringsgerichte therapeut bent, een overlevende van traumatische gebeurtenissen, een gevangene in de emotionele rollercoaster na het verlies van een dierbare, of een leek met interesse in psychologie, je hebt een leerzaam en belangrijk boek in handen.

Dit is een boek over beeldende therapie, trauma en rouw, maar ook over zoveel meer. Het is een boek over de menselijke maat in de hulpverlening, de gepersonaliseerde behandeling in de geestelijke gezondheidszorg, over creativiteit die behandelaars vaak in moeten zetten om hun patiënten te helpen het evenwicht te hervinden, over culturele sensitiviteit, passie voor het vak en over empathie als een van de belangrijkste ingrediënten van het genezingsproces.

Er is schoonheid in de eenvoud van de taal waarmee de auteur haar ervaringen neerlegt en haar werk zeer toegankelijk maakt voor het leespubliek. Zij neemt de lezer op een zorgvuldige en bijna poëtische wijze mee naar de persoonlijke ontmoetingen met patiënten in de intimiteit van de behandelsessies. Zij beschrijft betrokkenheid van de hulpverlener en hoe deze contact maakt met de gewonde ziel van een patiënt in het heden om toegang te krijgen tot de pijnlijke herinneringen welke soms in woorden niet uit te drukken zijn. Beeldende therapie biedt hierbij een directe toegang tot het impliciete geheugen en mogelijkheden om de vermeden en onderdrukte emoties in symbolen los te laten zonder dat er in de vertaling naar de taal iets verloren gaat.

Beeldende therapie is al decennialang een integraal onderdeel van multidisciplinaire behandelingen in de geestelijke gezondheidszorg. Echter, wetenschappelijk onderzoek naar effectiviteit ervan bevindt zich helaas nog in een pril stadium. Men weet nog onvoldoende hoe beeldende therapie precies werkt en op welke wijze zij bijdraagt aan de verbetering van de geestelijke gezondheid. Men weet wel dat er een scheppingsdrang in de mens aanwezig is en dat het passief en actief beleven van kunst de gezondheid bevordert en de plasticiteit van de hersenen doet veranderen.

De auteur presenteert in dit boek zowel de aanwezige wetenschappelijke bewijzen voor de effectiviteit van de beeldende therapie, als de klinische ervaringen. Zij beschrijft hoe de beeldende therapie als een geprotocolleerde zelfstandige behandelvorm ingezet kan worden in de behandeling van psychotrauma en rouw. Zij geeft ook weer hoe de beeldende therapie gecombineerd kan worden, inspelend op de ontwikkelingen gedurende de behandeling, met andere therapievormen, zoals schematherapie en EMDR, en meer synergie creëert in een multidisciplinaire

aanpak. Dit boek is ook een handboek voor de beeldende therapie, omdat de auteur gedetailleerd de opdrachten en de interventies beschrijft die zowel op het verwerken van traumatische ervaringen en verliessituaties zijn gericht als op de weerbaarheids capaciteit van het individu.

Als ervaren clinicus, heeft Karin Alice Schouten met dit boek bijgedragen aan een grotere legitimiteit van de beeldende therapie in de geestelijke gezondheidszorg. Ik beschouw *Zichtbaar* als een belangrijke bouwsteen in de verdere ontwikkeling van deze ervaringsgerichte therapie en de behandelingen van psychotrauma en rouw in het algemeen. Dit boek biedt inzichten, kennis en hoop. Veel leesplezier!

Dr. Boris Droždek, psychiater
's-Hertogenbosch, 19 juli 2024

BEELDENDE THERAPIE

Beeldende therapie is een ervaringsgerichte behandeling, waarin het maken van beeldende kunst therapeutisch wordt toegepast. Kenmerkend voor beeldende therapie is het gebruik van beeldende middelen zoals tekenen, schilderen, collage en beeldhouwen om vorm en uiting te geven aan gevoelens, herinneringen en gedachten. Beeldende therapie onderscheidt zich van andere vormen van behandeling door het doen, handelen en ervaren met beeldend materiaal en door het zichtbare en tastbare karakter van het proces en het product van het beeldend werken. Zelf handelen, doen en ervaren met beeldend materiaal heft het gevoel van machteloosheid op, vergroot het gevoel van controle en het gevoel van eigenwaarde. Eigen regie en autonomie van cliënten worden hierdoor bevorderd.

De beeldend therapeut faciliteert het proces van het beeldend werken en begeleidt de cliënt hierbij door beeldend therapeutische werkvormen aan te bieden. In beeldende therapie staat het beeldend werken centraal in de interactie tussen cliënt en beeldend therapeut. De rol van de beeldend therapeut is die van kunstenaar, docent, coach en therapeut.

Beeldende therapie is niet alleen gericht op het verminderen van klachten en symptomen, maar ook op het versterken van positieve gezondheid: versterken van zelfbeeld en gevoel van eigenwaarde, psychische veerkracht, mentaal welbevinden en kwaliteit van leven.

Beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies

Bij trauma, rouw en verlies geeft het plezier van het beeldend werken een gevoel van ontspanning. Aandacht richten op het maken van het beeldend werk, op kleur, lijn, vorm en compositie, vermindert spanning, stress en piekeren en helpt om vermijding te verminderen.

Het werken met beeldend materiaal in beeldende therapie faciliteert het losmaken van emoties: het maakt toegang tot traumatische herinneringen en emoties mogelijk en biedt een directe ingang naar emoties en herinneringen (Collie et al., 2006; Wertheim, 2005). Het gebruik van symbolen in beeldende therapie maakt het mogelijk om op een veilige en gefaseerde manier traumatische herinneringen te uiten en vorm te geven, te integreren en te verwerken (Avrahami, 2005; Collie et al., 2006). Het resultaat van het beeldend werken: tekening, collage of beeld, is zichtbaar en tastbaar en heeft een blijvend karakter. Hierdoor is het mogelijk om letterlijk afstand te nemen van de emotie, om de emotie cognitief te integreren en om betekenis te verlenen (Smeijsters, 2008; Wertheim, 2005). Beeldende therapie wordt veel gebruikt bij traumabehandeling bij instellingen die gespecialiseerd zijn in psychotrauma en PTSS (AKWA, 2020). Beeldende therapie is

meestal onderdeel van multidisciplinaire behandeling en wordt in combinatie met één of meer andere behandelingen aangeboden.

Onderzoek naar beeldende therapie

Onderzoek naar de effecten van beeldende therapie bij PTSS is schaars. Er zijn wel enkele onderzoeken gevonden. Uit een *Systematic Review* (Schouten et al., 2015) komt naar voren dat beeldende therapie effectief kan zijn in het verminderen van PTSS-symptomen: vermijding, hyperarousal en herbeleving en van depressie.

Een pilotstudie (Schouten et al., 2019) laat zien dat beeldende therapie in het protocol *Trauma-Focused Art Therapy* haalbaar en toepasbaar is als individuele ambulante behandeling bij volwassenen uit verschillende culturen met PTSS als gevolg van meervoudige en langdurige traumatisering en volwassenen met vroegkinderlijke traumatisering. Bereidheid tot deelname aan behandeling beeldende therapie en therapietrouw zijn groot, met minder drop-out en no-show dan gebruikelijk bij deze doelgroep. Op individueel niveau werd vermindering van vermijding en arousal gemeten.

Vervolgonderzoek naar de effectiviteit van beeldende therapie bij trauma en PTSS is aanbevolen: niet alleen naar de vermindering van klachten en PTSS-symptomen, maar ook naar de positieve effecten van beeldende therapie op zelfbeeld en gevoel van eigenwaarde, psychische veerkracht, mentaal welbevinden en kwaliteit van leven.

Vervolgonderzoek naar de effecten van Trauma-Focused Art Therapy wordt uitgevoerd door het Lectoraat Vaktherapie in de Gezondheidszorg van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) (Heijman, Wouters, Schouten & Haeyen, 2024).

LITERATUUR

- AKWA, GGZ. (2020). *Zorgstandaard Psychotrauma-en stressorgerelateerde stoornissen*. GGZ Standaarden, <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/psychotrauma-en-stressorgerelateerde-stoornissen/introductie>
- Avrahami, D. (2005). Visual art therapy's unique contribution in the treatment of post-traumatic stress disorders. *Journal of Trauma and Dissociation*, 6(4), 5-38. https://doi.org/10.1300/j229v06n04_02
- Campbell, M., Decker, K. P., Kruk, K., & Deaver, S. P. (2016). Art therapy and cognitive processing therapy for combat-related PTSD: A randomized controlled trial. *Art Therapy*, 33(4), 169-177. <https://doi.org/10.1080/07421656.2016.1226643>
- Collie, K., Backos, A., Malchiodi, C., & Spiegel, D. (2006). Art therapy for combat related PTSD: Recommendations for research and practice. *Art Therapy*, 23, 157-164. <https://doi.org/10.1080/07421656.2006.10129335>
- Foa, E. B., Keane T. M., Friedman, M. J., & Cohen, Judith A. (2009). *Effective treatments for PTSD: Practice guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies*, 2nd Edition (pp. 600-602). Guilford Press.
- Heijman, J., Wouters, H., Schouten, K. A., & Haeyen, S. (2024). Effectiveness of trauma-focused art therapy (TFAT) for psychological trauma: study protocol of a multiple-baseline single-case experimental design. *BMJ Open*, 14(1). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-081917>
- Herman, J. L. (1992). *Trauma and recovery*. Basic Books.
- Johnson, D. R., Lahad, M., & Gray, A. (2009). Creative Therapies for Adults. In E. B. Foa, T. M. Keane, M. J. Friedman, & Judith A. Cohen (Eds.), *Effective treatments for PTSD: Practice guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies*, 2nd Edition (pp. 479-490). Guilford Press.
- Knipscheer, J., Ghane, S., Schouten, K. A., & Mooren, T. (2020). Cultureel aangepaste behandelmethoden. In J. de Jong, & R. van Dijk (red.), *Handboek Culturele Psychiatrie en Psychotherapie* (pp. 269-282). De Tijdstroom.
- Robertson, M. F., Humphreys, L., & Rey, R. (2004). Psychological treatments for posttraumatic stress disorder: Recommendations for the clinician based on a review of the literature. *Journal of Psychiatric Practice*, 10(2), 106-118. <https://doi.org/10.1097/00131746-200403000-00005>
- Schouten, K. A. (2010), Vaktherapie. In J. de Jong & S. Colijn (red.), *Handboek Culturele Psychiatrie en Psychotherapie* (pp. 545-559). De Tijdstroom.
- Schouten, K. A., Niet, G. J. de, Knipscheer, J. W., Kleber, R. J., & Hutschemaekers G. J. M. (2015). The effectiveness of art therapy in the treatment of traumatized adults: A systematic review on art therapy and trauma. *Trauma, Violence and Abuse*, 16(2), 220-228. <https://doi.org/10.1177/1524838014555032>
- Schouten, K. A., Hooren, S. van, Knipscheer, J. W., Kleber, R. J., & Hutschemaekers, G. J. (2019). Trauma-focused art therapy in the treatment of posttraumatic stress disorder: A pilot study. *Journal of trauma & dissociation*, 20(1), 114-130. <https://doi.org/10.1080/15299732.2018.1502712>

- Smeijsters, H. (2008). *Handboek Creatieve Therapie*. Uitgeverij Coutinho.
- Spinazzola, J., Blaustein, M., & Kolk, B. A. van der (2005). Posttraumatic stress disorder treatment outcome research: The study of unrepresentative samples? *Journal of Traumatic Stress, 18*(5), 425-436. <https://doi.org/10.1002/jts.20050>
- Van der Kolk, B. A. (1994). The body keeps the score: Memory and the evolving psychobiology of posttraumatic stress disorder. *Harvard Review of Psychiatry, 1*(5), 253-265. <https://doi.org/10.3109/10673229409017088>

INLEIDING

Iris heeft sinds 3 jaar onverklaarbare lichamelijke klachten, pijn in armen en benen. Onderzoeken, ziekenhuisopnames en behandelingen leveren niets op. Uiteindelijk wordt ze verwezen naar een kliniek die gespecialiseerd is in zowel psychische als lichamelijke klachten. En daar komt ze bij mij in beeldende therapie.

Iris heeft geen idee wat beeldende therapie is en hoe het haar kan helpen. Als beeldend therapeut begin ik altijd met kennismaken en een korte uitleg over beeldende therapie.

Ik leg haar uit dat je in beeldende therapie je emoties, herinneringen en gedachten kan uiten in beeldend werk: door te tekenen, te schilderen of door collages te maken. Ook als je er niet over kan praten. Je hoeft geen ervaring te hebben met tekenen en je hoeft ook niet creatief te zijn om iets te kunnen met beeldende therapie.

Regelmatig zie ik cliënten die net als Iris geen idee hebben wat beeldende therapie is en hoe het hen kan helpen. In de loop van de tijd heb ik gemerkt dat niet alleen cliënten, maar ook behandelaren, zoals psychiaters en psychologen niet altijd een duidelijk beeld hebben wat beeldende therapie te bieden heeft in de behandeling.

Beeldende therapie: de therapeutische toepassing van beeldende kunst: tekenen, schilderen, collage en boetseren om emoties, herinneringen en gedachten te uiten, vorm te geven en te verwerken. Beeldende therapie biedt mogelijkheden om klachten te verminderen en om mentale gezondheid te versterken.

Beeldende therapie is een passende behandeling voor cliënten van alle leeftijden, die met verschillende soorten problematiek te maken hebben. Het is vooral geschikt voor cliënten die moeite hebben om over hun ervaringen te praten, weinig contact hebben met hun emoties, een slecht verbaal geheugen hebben of klachten als gevolg van langdurige traumatisering.

Dit boek is interessant voor therapeuten, psychologen, psychiaters, studenten en onderzoekers die geïnteresseerd zijn in het gebruik van beeldende therapie bij de behandeling van trauma, PTSS en rouw. Voor cliënten, hun familie en voor iedereen die meer wil weten over beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies.

Inmiddels werk ik ruim dertig jaar met enthousiasme en plezier als beeldend therapeut. Ik ben gespecialiseerd in beeldende therapie bij volwassenen met trauma, rouw en verlies.

Daarnaast ben ik onderzoeker beeldende therapie en Posttraumatische Stresstoornis (PTSS). Ik publiceer en presenteer regelmatig, zowel nationaal als internationaal.

Mijn ervaring als beeldend therapeut en mijn onderzoek hebben bijgedragen aan de kennis die ik nu heb over beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies. Het is mijn doel om de kracht en meerwaarde van beeldende therapie in de behandeling van volwassenen met trauma, rouw en verlies zichtbaar te maken.

In deze inleiding beschrijf ik hoe Iris begint met beeldende therapie, zonder te weten wat het is en hoe het haar kan helpen. Aan het eind van de behandeling vraag ik haar hoe ze de beeldende therapie heeft ervaren en wat ze eraan gehad heeft. Dit is wat ze vertelt:

'Ik heb de beeldende therapie zeker als zinvol ervaren. De eerste keer dacht ik: wat moet ik hier? Maar na de eerste keer begreep ik wat de beeldende therapie voor mij kon betekenen. Het werkt beter dan ik verwacht had. Ik vind het fijn dat mijn gevoelens en ervaringen zichtbaar worden, dat ik het onder ogen kan zien. Het wordt daardoor duidelijker en ik merk ook dat het dan beter binnenkomt. Ik heb dat tegelijkertijd als confronterend en als goed ervaren. Nu voel ik me rustiger, de boosheid heeft een plaats gekregen. En, zeker niet onbelangrijk: de pijnklachten zijn nu verdwenen.'

Het complete verhaal van haar behandeling beeldende therapie is te lezen in hoofdstuk 4: Onverklaarbare lichamelijke klachten.

De inhoud

Dit boek belicht beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies vanuit verschillende invalshoeken. Het gaat over beeldende kunst, verhalen uit de praktijk van beeldende therapie, onderzoek naar beeldende therapie en beschrijft de waarde van beeldende therapie. Het boek biedt zo een compleet overzicht van beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies.

Het maken van beeldende kunst in beeldende therapie helpt om herinneringen, emoties en gedachten naar buiten te brengen en te verwerken. Ook als er geen woorden voor zijn: de geest denkt in beelden. Beeldende therapie biedt een geleidelijke en directe toegang tot herinneringen en emoties. Daarnaast maakt beeldende therapie zichtbaar en draagt bij aan inzicht en verwerking. Tot slot heeft beeldende therapie positieve invloed op de mentale gezondheid.

Hoofdstuk 1. Beeldende kunst zorgt voor een geluksgevoel

De positieve effecten van beeldende therapie liggen in het verlengde van de positieve invloed van beeldende kunst op de mentale gezondheid. Kijken naar beeldende kunst, beeldende kunst in de omgeving en het maken van beeldende kunst zorgen voor een geluksgevoel omdat het beloningcentrum in de hersenen wordt geactiveerd.

Verhalen uit de praktijk geven een beeld van beeldende therapie over het ervaren van creativiteit en over het verwerken van rouw, verlies en trauma.

Hoofdstuk 2. Beeldende therapie en creativiteit

In beeldende therapie kunnen cliënten hun eigen creativiteit ervaren. Ook cliënten die zichzelf niet creatief vinden, perfectionistisch zijn en hoge eisen stellen aan zichzelf, komen zo weer in contact met hun eigen krachtbronnen van creativiteit. Dat helpt om lossere en flexibeler te worden, en meer te genieten van het leven.

Hoofdstuk 3. Beeldende therapie bij rouw en verlies

Beeldende therapie bij rouw en verlies is gericht op het uiten en verwerken van emoties.

Door het naar buiten brengen, uiten en vormgeven in beeldend werk, hoeven herinneringen en emoties van trauma, rouw en verlies niet 'binnen te blijven' en kunnen ze een plaats krijgen. Dat geeft ruimte om verder te gaan, voor toekomstperspectief.

Hoofdstuk 4. Beeldende therapie bij trauma en PTSS

Beeldende therapie bij trauma en PTSS kan helpen om de PTSS-klachten (vermijding, arousal (verhoogde prikkelbaarheid) en herbeleving) te verminderen en het zelfvertrouwen en gevoel van controle te versterken. Ook wanneer er geen woorden zijn, kunnen cliënten zowel traumatische als positieve herinneringen en emoties uiten en vormgeven in beeldend werk.

Hoofdstuk 5. Onderzoek naar beeldende therapie met volwassenen met PTSS

Onderzoek laat zien dat beeldende therapie effectief kan zijn in de behandeling van volwassenen met PTSS. Gebaseerd op vooronderzoek is het protocol Trauma-Focused Art Therapy ontwikkeld en beschreven. Trauma-Focused Art Therapy is vervolgens getest in een pilotstudie. Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van het onderzoek.

Hoofdstuk 6. Transdiagnostische visie in beeldende therapie

Beeldende therapie kan stoornisoverstijgend worden ingezet, gericht op een van de transdiagnostische factoren. Wanneer iemand meerdere klachten en diagnoses heeft, kan de behandeling zich richten op de hulpvraag en de klachten: op de transdiagnostische factor.

Beeldende therapie sluit als vanzelfsprekend aan op de transdiagnostische visie. Beeldende therapie richt zich op de klachten, de problemen en de hulpvraag van de cliënt en bevordert eigen regie en autonomie. Die zelfregie in combinatie met empowerment versterkt de bereidheid en motivatie voor behandeling.

In dit hoofdstuk wordt de transdiagnostische visie in beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies beschreven.

Hoofdstuk 7. De waarde van beeldende therapie

Beeldende therapie is een waardevolle behandeling omdat het ervaringsgerichte karakter en het maken van beeldende kunst een andere ingang biedt naar emoties en herinneringen dan verbale therapie. Zowel deskundigen als cliënten beschrijven de waarde van beeldende therapie. Aansluitend vertellen psychologen wat zij zien als de meerwaarde van de samenwerking tussen beeldend therapeut en psycholoog.

Hoofdstuk 8. De geest denkt in beelden. Beeldend therapeutische werkvormen

In de hoofdstukken met verhalen uit de praktijk van beeldende therapie komen verschillende beeldend therapeutische werkvormen naar voren. In dit hoofdstuk worden de beeldend therapeutische werkvormen meer expliciet beschreven.

Hoofdstuk 9. Verwijzen en samenwerken

Beeldende therapie is voor veel cliënten een passende behandeling. In dit hoofdstuk wordt beschreven wanneer cliënten verwezen kunnen worden naar beeldende therapie en voor welke cliënten beeldende therapie in het bijzonder is geïndiceerd. Ook de waarde van beeldende therapie in de samenwerking wordt beschreven.

ZICHTBAAR is het eerste boek in Nederland over beeldende therapie bij trauma, rouw en verlies. In beeldende therapie biedt het uiten, vormgeven en in beeld brengen van herinneringen, emoties en gedachten een andere, directere ingang dan woorden.

Beeldende therapie maakt zichtbaar en draagt bij aan inzicht en verwerking en bevordert de positieve gezondheid. Het helpt om betekenis te geven en weer toekomstperspectief te zien. Vanuit praktijk en onderzoek geeft dit boek een beeld van de unieke mogelijkheden en de waarde van beeldende therapie. Een aanrader voor professionals in de ggz en voor iedereen die meer wil weten over de positieve effecten van beeldende therapie.

Karin Alice Schouten, MA is beeldend kunstenaar, beeldend therapeut en onderzoeker. Als beeldend therapeut werkt zij met getraumatiseerde volwassenen. Daarnaast is zij onderzoeker beeldende therapie bij Posttraumatische Stress Stoornis (PTSS). Zij publiceert en presenteert regelmatig.

‘Waardevol project. Heel goed dat er over beeldende therapie een mooi en bruikbaar boek wordt gepubliceerd.’

Rolf Kleber, Emeritus Hoogleraar Psychotraumatologie, Universiteit Utrecht
en Emeritus Kernhoogleraar Arq Nationaal Psychotrauma Centrum

